

Bijlage 3-2: Werkplannen 2019

a) Transitie Landbouw	pag. 2
b) Energie & Klimaat	pag. 12
c) Voedsel & Gezondheid	pag. 21
d) Economische Zaken	pag. 28
e) AgriFood Capital Werkt!	pag. 33
f) Ruimte & Mobiliteit	pag. 38

Werkprogramma 2019

Transitie van de landbouw

1. Waarom dit programma?

De agrifoodsector is de motor van de regionale economie van Noordoost-Brabant. Nergens anders is het agrifoodcluster zo compleet en van zo'n hoogwaardige kwaliteit als in onze regio. Deze sleutelpositie ligt aan de basis van de ambitie van Noordoost Brabant om een topregio te zijn én te blijven in de agrifood.

De landbouw vervult als primaire sector een essentiële rol aan het begin van de agrifoodketen. In de laatste decennia heeft de sector zich voortdurend ontwikkeld. Dat heeft ook een keerzijde. Zo heeft de toenemende intensivering van de veehouderij tot een groeiende maatschappelijke weerstand geleid. Dit heeft vooral te maken met de gevolgen van de agrarische bedrijvigheid op mens, dier en omgeving zoals volksgezondheid, energieverbruik, emissies en verarming van het landschap. De weerstand houdt aan, ondanks de stappen die al zijn gezet om de sector te verduurzamen. Ook kijkt de bevolking steeds meer anders tegen voedsel aan. Mensen willen de herkomst van voedsel weten en er is ook een transitie in voedingsland bezig. Daarom moet het anders.

De sector zelf is er gaandeweg ook van overtuigd dat het anders moet maar niet alleen de sector zelf is hierbij aan zet. De transitie raakt ons allemaal en is daarmee een maatschappelijke opgave. Dat vraagt om strategisch meer in te zetten op de gehele voedselketen om de gewenste circulaire landbouw mogelijk te maken.

In de ingediende propositie voor de regiodeal hebben we onze inzet gedefinieerd als: "Hoe we, door toe te werken naar een productie van dierlijke en plantaardige eiwitten in een meer gesloten kringloop:

1. gezondheid en welzijn van mens en dier meer centraal stellen;
2. bijdragen aan nieuwe gevarieerde landschappen en vitale bodem- en watersystemen;
3. werken aan een verbeterd maatschappelijk draagvlak voor deze voor Nederland belangrijke sector en bijdragen aan het versterken van sociale cohesie en leefbaarheid;
4. een nieuw economisch perspectief schetsen dat bijdraagt aan welvaart (inkomen en werkgelegenheid) en aan behoud van de internationale koppositie van Nederland als voedselleverancier en kennisland."

De regio stimuleert het ontwikkelen van de proeftuin Agro As de Peel met innovatieve proeflocaties/ -projecten vanuit de volgende vier speerpunten:

- a) Duurzame primaire productie, met innovatiesporen:
 - transitie veehouderij
 - alternatieve eiwitproductie
 - biomassateelt en verwaarding
- b) Bodemverbetering/verdrogingsbestrijding;
- c) Ontwikkeling natuur, in verbinding met gezondheid en economie;
- d) Energieneutrale productie.

Vanuit het waarmaken van onze ambitie is een propositie voor een regiodeal opgesteld en ingediend bij de rijksoverheid. Inmiddels is ook gebleken dat deze bijdraagt aan de realisatie van de nieuwe visie van het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) om te komen tot 'kringlooplandbouw'. Medio november 2018 geeft het ministerie uitsluitel of deze propositie (mogelijk deels) verder uitgewerkt kan worden om te komen tot een regiodeal. In dit werkplan is geen rekening gehouden met de effecten van het wel of niet uitwerken naar een regiodeal. Wel is in dit werkplan voortborduur op de ambitie om de transitie van de landbouw en het buitengebied verder vorm te geven. De regio Noordoost Brabant speelt een proactieve rol in de ontwikkelopgave. Voor de saneringsopgave ('warme sanering') blijkt alleen een faciliterende rol van de regio te zijn weggelegd.

Het waarmaken van onze ambitie neemt niet weg dat het ons aan realisme ontbreekt. Met name innovatieve ontwikkelingen (o.a. stalsystemen) vergen tijd voordat deze praktisch toepasbaar zijn. We blijven alert op de dilemma's die dit vanuit de regelgeving met zich meebrengt.

2. Wat is het doel van het programma?

a) Concreet (korte termijn)

- Aanjagen en versnellen van concrete initiatieven op het vlak van: emissiearme¹ houderijsysteem, mestbewerking, aanpak vrijkomende agrarische bebouwing. Integrale aanpak met aandacht voor gezondheid mens en dier, maatschappelijke betrokkenheid en draagvlak, zonder negatieve impact op de fysieke omgeving en in samenhang met belangrijke duurzaamheidsthema's als klimaat, energie.
- Bouwen aan krachtig netwerk (30) zowel binnen als buiten de regio, delen van goede voorbeelden en samenwerken waar mogelijk.
- Onderscheidende proeftuinen vanuit circulair totaalconcept (plantaardige eiwitten gecombineerd met dierlijke eiwitten zonder negatieve impact fysieke en maatschappelijke omgeving) en daarbij invulling geven aan de innovatieagenda.
- Bouwen aan een sterk Netwerk van verschillende overheden en partners, met als doel op eenzelfde lijn te komen en "eenzelfde taal te spreken".

b) Stip op de horizon (lange termijn)

Volhoudbaar economisch, ecologisch en maatschappelijk perspectief voor de primaire sector. Cruciaal voor de toekomst van de regio is behoud, versteviging én maatschappelijke acceptatie van de sector. Daarom hebben in 2015 de samenwerkende overheden in Noordoost-Brabant, met elkaar verbonden in AgriFood Capital, samen een stip op de horizon gezet: een emissiearme veehouderij in 2025. Voor het bereiken van deze ambitie nemen de overheden de regie en verantwoordelijkheid. Het uitgangspunt is een ecologisch, economisch en maatschappelijk volhoudbare primaire sector en daarmee voedselsysteem. Zónder nadelige gevolgen voor de omgeving, met oog voor dierenwelzijn én een (nieuw) economisch perspectief.

¹ We streven naar zoveel weinig mogelijk emissie, maar geheel emissieloos is in de praktijk onmogelijk.

3. **Waarom doen we dit regionaal (meerwaarde)?**

Om de ambitie 'emissiearm in 2025' te bereiken, zijn concrete acties en afspraken nodig. Daarom zoeken de samenwerkende overheden binnen AgriFood Capital aanpakkers bij ondernemers, kennisinstellingen, de Provincie, Regio Zuidoost Brabant, ZLTO en omgevingsdiensten. Samen geven we de transitie van de landbouw vorm en dragen bij om dé topregio in agrifood te blijven. Samen máken we onze toekomst. Het gaat om het vormen van een gezamenlijke agenda, het verder uitwerken van en afstemming over uitvoeringsprogramma's en de uitvoering hiervan. Deze stap kunnen we alleen op regionale schaal zetten. Lokale scope is hiervoor te kleinschalig en onvoldoende effectief en efficiënt. Door regionaal krachten te bundelen en dezelfde ambitie met uitvoeringsagenda uit te dragen, kunnen we daadwerkelijk de transitie laten plaatsvinden. Regionale samenwerking en krachtenbundeling is daarbij nodig en gewenst om werkbare verbindingen te leggen tussen rijk, provincie en de praktijk waarvoor gemeenten zich gesteld zien. Burgers en bedrijven vragen namelijk een eenduidige en consistente overheid naar taal en inhoud.

4. **Wat gaan we doen?**

Het regionale programma 'transitie van de landbouw' komt in een nieuw stadium. De regionale ambitie om deze prioritaire opgave op te pakken, is overduidelijk. De strategische en beleidsmatige basis is gelegd, waarbij de samenwerking met andere regio's een belangrijker accent gaan krijgen. Nu komt in het regionale programma steeds meer het accent naar realisatie en uitvoering te liggen. Op de proeflocatie en in het gehele Agro As de Peelgebied gaan steeds meer projecten starten. Ook wordt de noodzaak en kans gezien dat innovatie ook elders in de regio plaats zal vinden.

Dit betekent dat we in de uitvoering steeds meer een onderscheid krijgen tussen 'strategie/beleid' en de 'realisatie/uitvoering'. We realiseren ons ook dat vooral in de realisatielijn verbreding naar samenwerking met ondernemers en onderwijs nodig is (zoals GrowCampus, ZLTO). De rol van de overheden wordt in deze uitvoering kleiner, maar vraagt wel grotere inspanningen om de projecten goed te faciliteren.

Het programma transitie landbouw in de regio Noordoost Brabant is onderverdeeld naar de ondersteuning voor het overall programma en de deelprogramma's.

In het overall-programma gaat het over:

- Strategie en beleid.
- Uitvoering en realisatie.
- Organisatie.
- Communicatie.

Ook kennisdelen wordt steeds belangrijker. Er is op onderdelen intussen veel ervaring op gedaan. Al die ervaringen en kennis moeten we veel meer gaan delen (nieuwe fase).

Verder bestaat het programma uit de volgende deelprogramma's:

- Emissiearme huisvestingssystemen.
- Duurzame mestverwaarding

- Regionale proeftuin, waaronder Agro As de Peel.
- Aanpak VAB's.
- Gezondheid van mens, dier en omgeving i.r.t. veehouderij.
- Regionaal implementeren van ondersteuningsnetwerk(en).

Het overzicht van de accenten in dit werkprogramma:

	Overall	Emissie- arme huisvestings systemen	Duurzame mestver- werking	Proeflocaties/ Agro As de Peel	Vrijkomende agrarisches bedrijven	Gezond- heid	Onder- steunende teams
Strategie/ beleid	+++	++	++	+++	+	+	+
Uitvoering/ realisatie	+++	+	+	+++	+	0	+
Organisatie	+	0	0	0	0	0	0
Communi- catie	++	0	0	0	0	0	0

a. Overall

Strategie/beleid

De regionale inzet op het programma transitie landbouw is met name gericht op het stroomlijnen van samenwerking aan het programma transitie landbouw binnen de regio, met de regio's Zuidoost, Midden en West Brabant, ZLTO, ODBN, Provincie en maatschappelijke partners. Ook de samenwerking met de andere voedselregio's Foodvalley en Greenport zal worden geïntensiveerd. Het gaat om het vormen van een gezamenlijke agenda, het verder uitwerking van en afstemming over uitvoeringsprogramma's en de uitvoering hiervan. En het participeren, initiëren, sturen op programmabrede projecten.

De programmamanager speelt ook in 2019 een centrale verbindende rol in het midden van alle betrokkenen vanuit de regio en Agrifood Capital, is secretaris van de bestuurlijke stuurgroep en begeleid de innovatiemanager en projectenmanager bij de financiering en verantwoording van projecten. Ook stuurt de programmamanager op het totale projectenprogramma, mede in relatie tot de beschikbare projectenbudget en zorgt voor besluitvorming hierover in de bestuurlijke kopgroep Transitie Landbouw, bewaakt de voortgang en rapporteert hierover. In het totale projectenmanagement kunnen naast projecten op proeflocaties ook overall programma specifieke projecten worden opgenomen die worden gesteund of waarin wordt geparticipeerd, zoals bijv.:

- 'Van Brabantse bodem': project in het groene woud om samen met ondernemers, ketenpartijen tot een nieuw streekmerk te komen in samenhang met investeringen in de fysieke omgeving.
- Projecten op het snijvlak transitie landbouw, klimaat, energie, circulariteit.
- Eventuele aanvullende kosten natuur- en bodemprojecten.

Bestuurlijke trekker: burgemeester Marnix Bakermans

Benodigde capaciteit: 0,5 fte programmamanagement door Liesbeth de Theije, beschikbaar gesteld door waterschap Aa en Maas

Uitvoering/realisatie

Voor projectenmanagement is in 2019 minimaal 24 uur in de week nodig. De verantwoordelijkheid voor de uitvoering van deze projecten op de proeflocaties en het programmamanagement van de Agro As de Peel proeftuin komt bij deze ene persoon te liggen. Er is gebleken dat het opdelen van deze taak en verantwoordelijkheid op verschillende niveaus voor verwarring zorgt. Nu weer meer projecten in uitvoering krijgen, zijn meer uren nodig voor projectenmanagement om projecten daadwerkelijk tot realisatie te brengen. Projectencommunicatie ligt in handen van de projectenmanager.

*Benodigde capaciteit: 24 uur projectenmanagement door Michiel Ytsma
Benodigde middelen: € 80.000,-*

De innovatiemanager blijft zich richten op enerzijds de doorontwikkeling van de proeflocatie en anderzijds op het stimuleren van ondernemerschap in de hele proeftuin. Daarmee wordt tevens voor het programma transitie landbouw ook de relatie geborgd tussen de overheidssamenwerking en de triple helix. De innovatiemanager kan ook worden ingezet voor het aanjagen van concrete initiatieven vanuit de deelprogramma's emissiearme huisvestingssystemen en duurzame mestverwaarding in Agro As de Peel of elders in de regio te laten landen. Hij zorgt ook voor passende invulling van de proeflocatie, samen met de projectenmanager en de programmamanager. Ook is hij verantwoordelijk voor compostering binnen het bodemproject en stuurt de projectleider daarvan aan waarvoor een subsidieaanvraag bij de provincie loopt. Datzelfde geldt voor andere opgestarte initiatieven, zoals bijvoorbeeld het maisproject.

Benodigde capaciteit: 16 uur innovatiemanagement door Ronald Luijckx, beschikbaar gesteld door AgriFood Capital BV.

De andere collega's van het AFC/regio-team blijven in afstemming met de programmamanager, projectenmanager en innovatiemanager verantwoordelijk voor de overkoepelende strategie richting de overheden en begeleiding bij de communicatie, zoals dat op dit moment plaatsvindt.

De ambities voor de doorontwikkeling van Agro As de Peel, zoals opgenomen in de propositie van de regiodeal, vraagt om extra capaciteit op het gebied van gebiedsontwikkeling en doorontwikkeling van de initiatieven die in de propositie zijn genoemd. Voor de inschakeling van een dergelijke adviseur is geen capaciteit beschikbaar (gesteld) of is er nog budget in de reguliere begroting. De inzet zou kunnen worden bekostigd uit een extra eigen bijdrage of uit een mogelijk jaarrekeningresultaat 2018. Mogelijk kan AgriFood Capital cofinancieren. Aangezien de regiodeal buiten dit werkplan is gehouden, is dit verder geen onderdeel van dit werkplan.

Organisatie

Voor het organiseren van de samenwerking zijn de volgende activiteiten nodig:

- Faciliteren kopgroep (vergaderfaciliteiten) en heisessie
- Bijdrage (nieuwe) overlegstructuur regio's, provincie, ontwikkelen stuurschap
- Faciliteren transitietafels

Ook het delen van informatie over de aanpak binnen gemeenten in de transitie van de landbouw en het buitengebied is een belangrijk aandachtspunt tijdens de bijeenkomsten.

Benodigde middelen: € 15.000,-

Communicatie

Ten slotte is er extra inzet nodig op het vlak van communicatie voor het gehele programma transitie landbouw. Met als doel om de thema's en de proeftuin in de deelprogramma's beter te positioneren naar de buitenwereld en om concrete projecten aan te jagen. Voor communicatie over de thema's en de proeftuin van het programma, waaronder bijvoorbeeld informatie, inspiratie, ondernemersbijeenkomst(en) in teken van de 5 deelprogramma's en algemeen benodigd communicatie en inspiratiemateriaal.

Benodigde middelen: € 50.000,-

b. Emissiearme huisvestingssystemen

Strategie/beleid

Voor de financiering om nieuwe stalsystemen te stimuleren wordt aangesloten bij het programma / ondersteunende maatregel van de provincie dat momenteel wordt ingericht en de eventuele regiodeal. De kracht van de regio op dit thema zit in het zorgen voor bestuurlijk draagvlak, versnellen van initiatieven en het inzetten en benutten van het netwerk en het slaan van de brug tussen innovatie en omgeving. Daarnaast is het wel belangrijk om kansrijke initiatieven aan de regio te binden en in de doorontwikkeling een rol te vervullen. Zo heeft AgriFood Capital dat eerder gedaan bij 'big developments' / 'het familievarken'. Samen met de BV bepalen we of, hoe en welke initiatieven op welk vlak we kunnen en willen ondersteunen. In eerste plaats streven we naar toepassingen in onze proeftuin Agro As de Peel, maar ook toepassingen in andere delen van de regio zijn mogelijk, wenselijk en noodzakelijk.

Bestuurlijke trekker: wethouder Wouter Bollen.

Benodigde capaciteit: 0,2 FTE beleidsondersteuning door (vooralnog) Ronald van der Vorst, beschikbaar gesteld door gemeente Landerd.

Realisatie/uitvoering

Initiatieven die nu voorzien zijn:

- Zero (emissiearme) stal
- Realisatie van concept 'familievarken'
- Versnellen bestaande technieken in bestaande stallen
- Starten met meetpilots in concrete situaties ter bevordering van maatschappelijke dialoog en 'bewijslast'.

Gezien de urgentie en dynamiek op dit thema valt het te verwachten dat zich in 2019 meer concrete initiatieven voordoen die we als regio willen aanjagen. Er is ruimte om concrete projecten vanuit het projectenbudget te financieren. Voor concrete innovaties wordt eveneens een beroep gedaan op de 'LEI' regeling en mogelijk op AgriFood Capital BV.

c. Duurzame mestverwaarding

Strategie/beleid

Er is samen met de andere regio's in Brabant en de provincie in 2018 gestart met het opstellen van een gezamenlijk actieprogramma mest. Daarin zijn de volgende acties opgenomen:

- Het opstellen van een gedeelde visie als belangrijke randvoorwaardelijke/ eerste stap moet ervoor zorgen dat we het eens zijn over ambitie, doelen en aanpak. Deze visie is in het najaar 2018 in de colleges van de gemeenten in Brabant vastgesteld.
- Compleet beeld van en inzicht in de problematiek (in de volle breedte) en lopende initiatieven en innovaties en samenwerkingspartners.
- Komen tot concrete initiatieven, laten zien dat het kan werken! Aanjagen/ versnellen, zorgen voor maatschappelijk draagvlak en betrokkenheid, bijdragen aan zowel ontwikkelfase als praktijktoepassingen van nieuwe initiatieven.
- Opstarten van gesprek over 'locatiebeleid' (doorvertaling van huidige capaciteit naar nog benodigde capaciteit en fysieke ruimte) en aan hand van een kansenkaart vanuit RO beleid van gemeenten en provincie.

Bestuurlijke trekker: wethouder Gerard Stoffels.

Benodigde capaciteit: 0,3 FTE beleidsondersteuning door Mechie Beurskens, beschikbaar gesteld door Sint-Anthonis en Cuijk.

Realisatie/uitvoering

We nemen in de begroting ruimte op om concrete projecten vanuit een projectenbudget te financieren. Voor concrete innovaties kan een beroep worden gedaan op de 'LEI' regeling en eventueel AgriFood Capital BV.

d. Proeftuin Agro As de Peel

Strategie/beleid

Na een ontwikkelperiode van drie jaar gaat de Agro As de Peel samenwerking een nieuwe fase in. Deze gebiedsaanpak is ontstaan op initiatief van de regio Noordoost-Brabant vanuit de vijf gemeenten en het waterschap. Inmiddels staat de Agro As de Peel hoog op de bestuurlijke agenda als de proeftuin van de gehele regio Noordoost-Brabant. In de regiodeal speelt deze regionale proeftuin dan ook een prominente rol.

In dit jaarplan is in kaart gebracht wat er nodig is in 2019 om deze regionale proeftuin de volgende fase in te laten gaan. Daarbij is komend jaar een overgangsjaar richting de start van de uitvoeringsfase van de regiodeal in 2020. Los van het wel of niet doorgaan van deze deal is onderstaande investering noodzakelijk om de ambities waar te maken. Bij het niet doorgaan van de regiodeal zal er extra energie worden gezet op het binnenhalen van andere provinciale, landelijke en Europese subsidiemiddelen.

Het is een opgave te zorgen dat de ervaringen die in die drie jaar zijn opgedaan omgezet worden in toepasbare en gecertificeerde stalsystemen. We moeten inzetten op de omslag van pilotsituatie naar brede toepassing. Daar moeten we de komende jaren nadrukkelijk op inzetten. De provincie heeft hier overigens een belangrijke faciliterende rol in ruimtelijk en milieubeleid.

Realisatie/uitvoering

Om de gebiedssamenwerking en lopende projecten te continueren is een extra investering nodig voor de volgende activiteiten:

- Kennisdeling en vernieuwing op vlak van eiwittransitie, biomassaverwaarding (circulaire voedselproductie) en emissiearme huisvestingssystemen.
- Vervolgfase van natuurinclusief ondernemen
- Doorontwikkeling van de proeflocatie aan de Middenpeelweg. Nu zijn 8 ondernemers actief. Doel is te groeien en bij te dragen aan het stimuleren van nieuwe initiatieven en stimuleren van ondernemers in toepassingen van bestaande innovaties/ nieuwe gewassen die elders al worden toegepast. Kosten voor exploitatie (€60.000, 30 hectare x €1200 pachtkosten + €24.000 ontwikkelkosten, bijvoorbeeld advisering voor bestemmingsplanwijziging of ondersteuning consortia).
- Stimuleren van meerdere proeflocaties en initiatieven in de hele proeftuin, dus ook buiten het plangebied Agro As De Peel, zoals ontwikkeling proeflocatie Beers.
- Een teeltmethode ontwikkelen op de zandgronden in Noord-Oost Brabant voor duurzame mais.
- Alternatieve gewassen voor productie eiwitten en biomassa, natuurinclusieve landbouw, bodemverbeteringsproeven en informatievoorziening.
- Meetprotocol ontwikkeling en toepassing in proefstallen.
- Onderzoek mest en niet laten samenkomen urine en mest. Niet te verwarren met dunne en dikke fractie.

Voor concrete innovaties wordt eveneens een beroep gedaan op de 'LEI' regeling en eventueel AgriFood Capital BV.

Daarnaast wordt er ingezet op de doorontwikkeling van de projecten:

- doorontwikkelen natuurplan naar uitvoeringsplan (0,2 fte, aanvullend op de begroting van het natuurplan)
- bodemproject (0,2 fte, subsidieaanvraag van €100.000 bij de provincie loopt, waarvan de helft voor projectleiding en uitvoering door AFC.)
- gebiedsdialoog met provincie en rijksoverheid voor mogelijke ontwikkeling perspectiefgebied en omgevingsvisie (0,1 fte, nog te bepalen hoe dit er precies uit komt te zien. Gesprekken met Rijk, Provincie en Avans worden gevoerd.)

Voor deze laatste drie projecten:

Benodigde capaciteit: 0,5 FTE beleidsondersteuning door Gea van de Berg (0,4) en Linda Ijsseldijk (0,1), beschikbaar gesteld door gemeente Uden.

Bestuurlijke trekker Agro As de Peel: wethouder Ben Brands, Landerd

e. VAB's

Strategie/beleid

Voor het onderwerp VAB's heeft de regio een voortrekkersrol vervuld die er o.a. toe heeft geleid tot het brabantbrede initiatief/ aanpak onder de vlag van 'VAB impuls' en uitvoering van Brabant Advies. In de vervolgfase zorgen we mede voor het delen van goede voorbeelden en zorgen dat goede initiatieven ruimte krijgen en worden gerealiseerd.

Inmiddels is een Taskforce leegstand Brabant opgericht. Ook wordt op dit moment een beleidsevaluatie leegstand gemaakt door het PON. Wethouders van Zundert, Gemert Bakel en Bernheze zitten in de hiervoor opgerichte klankbordgroep. Aandacht moet er zijn voor bewustwording bij gemeenten waar de urgentie nog niet gevoeld of gezien wordt. Aanjagen van gemeenten om lokaal beleid te maken (op basis van diverse best practices intussen). Kennisdeling (breder dan alleen de inspiratiebox, regionaal aanvliegen met regionale programma's en trekkers). De uitdaging voor de verschillende overheidslagen is het creëren van planologische ruimte om de beweging rondom de aanpak van leegstand in gang te zetten. Collectieve sloopregelingen ook uitrollen naar andere gemeenten in de regio (communicatie en agendering op bestuurlijke tafels relevant).

Bestuurlijke trekker: wethouder Peter van Boekel, Bernheze

Benodigde capaciteit: beschikbaar gesteld door gemeente Bernheze. Patrick de Wit.

Budget beschikbaar uit "Brabantse aanpak leegstand".

f. Gezondheid van mens, dier en omgeving i.r.t. veehouderij

Strategie/beleid

Voor het onderwerp gezondheid van mens, dier en omgeving i.r.t. veehouderij wordt intensief samengewerkt met de omgevingsdienst Noordoost Brabant en GGD op het vlak van kennisdeling, innemen van standpunten en opstellen gezamenlijke uitvoeringsagenda.

g. Regionaal ondersteuningsteam versnelling transitie landbouw

Strategie/beleid en Realisatie/uitvoering

In 2018 is duidelijk geworden dat er onvoldoende voortgang is in het opzetten van ondersteuningsnetwerken op gemeentelijk niveau. In 2019 neemt de druk op de gemeenten alleen maar toe vanuit de verwachte vergunningenstroom van ondernemers met stallen ouder dan 15 jaar, de inwerkingtreding van de saneringsregeling varkenshouderij, en de behoefte/ noodzaak/ kansen voor versnelling en toepassing van innovaties in de regio. Om die reden wordt voorgesteld een regionaal ondersteuningsteam in te stellen.

Het team ondersteunt in de gesprekken met ondernemers bij de eerste screening van plannen/ innovaties. Ook vervult dit team een belangrijke rol in het ondersteunen van aanwezige inhoudelijk (RO/milieu/juridisch) specialisten die bij de gemeenten aanwezig zijn in het slaan van de brug tussen initiatief en alle lagen/ disciplines van de organisaties (bestuurlijke ambitie, diverse beleidsvelden, flexibele vergunningverlening, zoeken naar ruimte binnen huidige kaders/ oprekken van bestaande kaders).

In het huidige stadium is eerst gezamenlijke sturing, strategie en beleid nodig om de volgende stap naar realisatie te zetten.

Benodigde capaciteit: afhankelijk van uitwerking regiodeal en uitbreiding van capaciteit bij gemeenten zelf voor lokale ondersteuningsnetwerken.

5. Financiële paragraaf

Budget transitie landbouw	Opmerking	Begrote kosten	Opmerking
€ 80.000	Begroting 2019	€ 145.000*	Projecten, inclusief pacht en ontwikkeling proeflocatie Agro As de Peel e.a.
€ 110.000**	Doorgeschoven 2018, incl. overschot extra bijdrage deelnemers		
€ 100.000***	Overheveling andere budgetten**	€ 50.000	Communicatie overall
		€ 80.000	Projecten-management voor realisatie/uitvoering
		€ 15.000	Organisatie
€ 290.000		€ 290.000	

* Bij de kosten voor projecten en locatie Agro As De Peel kan bij cofinanciering resterende middelen uit dit projectenbudget weer worden ingezet voor nieuwe projecten. Tussentijdse wijzigingen in projectenprogramma is dus mogelijk, uiteraard via de bestuurlijke kopgroep Transitie Landbouw.

**Voor de 110.000,- dat specifiek beschikbaar is gesteld voor de transitie van de landbouw, zijn nog geen concrete verplichtingen aangegaan. De planvorming zal in 2019 nader worden geconcretiseerd.

*** In de begroting 2018 is binnen het deelprogramma Economie een bijdrage van 100.000,- voor het We Are Food 2018 opgenomen, maar deze zal in 2018 niet meer tot last komt, omdat deze al ten laste van het resultaat 2017 is gekomen. Daardoor valt dit bedrag vrij op de begroting van 2018. Aan BRG wordt gevraagd dit bedrag via een begrotingswijziging naar dit programma over te hevelen.

De volgende cofinanciering in het programma is gepland of wordt aangevraagd.

Projecten	Bedrag	Opmerking
Regiodeal	6,5 miljoen	Eventuele cofinanciering vanuit de regiodeal komt pas in 2020 beschikbaar en moet in 2019 uitgewerkt worden.
Natuurplan	€3,5 miljoen maximaal	Vijf gemeenten, waterschap en het GroenOntwikkelfonds Brabant (GOB)
Bodemverbetering	€100.000	In aanvraag
Kosten pacht en ontwikkeling Agro As de Peel	€ 60.000	Met provincie bespreken.

Benodigde cofinanciering in kader van het IBP nog niet bekend.

Werkprogramma kopgroep Energie en Klimaat

Onder de kopgroep Energie en Klimaat vallen drie thema's: klimaatadaptatie (het beperken en voorkomen van de gevolgen van klimaatverandering), energie (komen tot een energieneutrale regio) en natuur. Klimaat en energie behoren tot de prioritaire thema's van de regio. In het verleden is voor het thema natuur fors geïnvesteerd in de natuuropgaven. Die bijdrage is gestopt.

Bestuurlijk trekker van de kopgroep: burgemeester Marieke Moorman (Bernheze), programmamanagement: Jossien Bouter (0.5 fte), beschikbaar gesteld door gemeente Bernheze

Klimaatadaptatie

1. Waarom dit programma?

De jaren 2016 en 2017 waren wereldwijd de warmste jaren ooit gemeten. Extreme weersomstandigheden veroorzaakt door klimaatverandering zijn bijna dagelijks nieuws. Ook in Noordoost-Brabant worden de gevolgen van klimaatverandering steeds meer zichtbaar. Zo werden in meerdere gemeenten in de regio als gevolg van extreme regenval in 2017 woningen tijdelijk onbewoonbaar.

Minder direct zichtbaar, maar even ingrijpend, zijn de gevolgen van de klimaatverandering voor de waterstanden van de Maas, de Aa en de Dommel, maar ook voor de natuur op bijvoorbeeld de Maashorst. Op de hoge en droge gronden dreigt een tekort aan water voor landbouw. En in bebouwde gebieden, zoals 's-Hertogenbosch en Meierijstad, neemt de temperatuur steeds verder toe en wordt verwacht dat hittestress nadelige economische gevolgen gaat hebben.

Bestuurlijk trekker klimaat: wethouder Harry van Rooijen (Meierijstad), ambtelijke ondersteuning: Peter van der Haar (Meierijstad)

2. Wat is het doel van het programma?

a. Stip op de horizon (lange termijn)

De effecten van klimaatverandering kunnen we niet allemaal voorkomen. Wel kunnen we maatregelen treffen om de negatieve gevolgen van de veranderende omstandigheden zoveel mogelijk te beperken. We willen naar een klimaatrobuuste regio in 2030.

b. Concreet (korte termijn)

- Uitvoeren van concrete projecten (zie punt 4 voor uitleg projecten):
- Regio Noordoost-Brabant positioneren en profileren op het gebied van klimaatadaptatie
- Verankeren van het thema klimaatadaptatie in de andere regionale thema's en beleidsdomeinen, c.q.:

- Landbouwtransitie, samenwerking rondom sponswerking bodem, aanpak droogte via de Regiodeal AFC / AgroAs De Peel
- Energietransitie, nauwe afstemming met blik op Regionale Energie Strategie (RES) in 2019
- Gezondheid, actief betrekken van gezondheids- en zorginstellingen (verzorgingshuizen, GGD, Ziekenhuizen) rondom aanpak hittestress bij kwetsbare groepen
- Betrekken van ondernemers via AFC: Welke kansen biedt aanpassing aan veranderend weer / klimaatadaptatie?
- Uitwerking concept Regionale Adaptatie Plan (RAP) voor Regio Noordoost-Brabant op basis van de Nationale Adaptatie Strategie (NAS) als handvat voor integrale benadering klimaatadaptatie.

3. Waarom doen we dit regionaal (meerwaarde)?

In onze Regionale Klimaatadaptatiestrategie uit 2017 hebben we vastgesteld dat samenwerken op regionale schaal voordelen biedt voor meer samenhang tussen lokale projecten, efficiënt georganiseerde ondersteuning bij de uitvoering van projecten, de uitbreiding van de middelen en capaciteit en een sterker netwerk en kruisbestuiving van de overheden en gebiedspartners binnen regio Noordoost Brabant. Er zijn uitstekende voorbeelden te vinden bij gemeenten in de regio, die reeds actief met klimaatadaptatie aan de slag zijn. Daarvan kunnen andere partners leren en hoeft het wiel niet opnieuw worden uitgevonden!

Deze Klimaatadaptatiestrategie is voor de komende jaren de inhoudelijke en bestuurlijke leidraad voor initiatieven en projecten rondom klimaatadaptatie. In de bestuurlijke overleggen rondom Klimaat en Energie en het POHO Duurzame Leefomgeving wordt regelmatig teruggekoppeld over voortgang en de noodzaak van eventuele bijsturing.

4. Wat gaan we doen? Activiteiten 2019 en projecten

Om de doelstelling te bereiken gaan we in 2019 en 2020 tenminste vier regionale projecten uitvoeren met een omvang van in totaal 725.000 euro (inclusief cofinanciering provincie). Met als resultaat meer kennis en handvatten om de gevolgen van klimaatverandering het hoofd te kunnen bieden.

De projecten hebben elk projectleiders, vaak in de vorm van een duo. Op dit moment polsen we diverse bestuurders of zij trekker willen zijn van een van de projecten. Dit om het eigenaarschap te vergroten.

Verdieping Klimaatstresstesten - we werken aan vergroening en verblauwing in de stad

De samenwerkende gemeentes en waterschappen zetten op een verdieping van de in 2016 uitgevoerde Klimaatstresstest light. Concreet wordt gewerkt aan:

- Gezamenlijke inkoopstrategie en uitgangspunten voor de stresstestberekeningen (VNG etc)
- Regionaal risicodialog met stakeholders op het schaalniveau NOB (GGD, woningcorporaties, drinkwaterbedrijven, energiemaatschappijen etc.)
- Kennisworkshops rondom stresstesten,
- Werkbijeenkomsten en minisymposia

Resultaat: We sturen aan op gezamenlijke uitgangspunten en inkoopstrategie voor klimaatstresstesten binnen de samenwerkende gemeenten met blik op kostenbesparingen en dezelfde klimaataanpak binnen onze regio! Om het wiel niet opnieuw uit te vinden, leren van elkaar (best practices) bijv. van gemeenten die al veel ervaringen hebben met adaptatiemaatregelen zoals Boxmeer of Oss.

Projectleiding: Oss, Bernheze

Klimaatbewustzijn - we zetten in op bewustwording van de inwoners van de gevolgen van klimaatverandering en richtlijnen hoe hiermee om te gaan

- Gebruik maken van elkaars ervaringen met klimaatcampagnes en fysieke middelen (maquettes, folders, mobiele tentoonstellingen)
- Aanspreken van verschillende doelgroepen, in het bijzonder inwoners

Resultaat: De samenwerkende gemeenten maken gebruik van elkaars ervaringen en fysieke middelen om inwoners bij klimaatadaptatie te betrekken met blik op kostenbesparingen en om dezelfde boodschap uit te dragen. We willen de burgers (en onszelf) in beweging krijgen en worden naar buiten toe zichtbaar met de duidelijke boodschap: ook u kunt zich voorbereiden op extreme weersomstandigheden, wacht niet op de overheid!

Projectleiding: Boxmeer, 's-Hertogenbosch, Meierijstad, Waterschap Aa en Maas

Klimaatrobuuste beekdallandschappen – we zorgen vanuit de ruimtelijke strategie voor klimaatrobuuste beekdalen

In het landelijke gebied is het bodem- en watersysteem nog onvoldoende in staat om extremen op te vangen. In plaats van het vasthouden van water, wordt het op veel plekken nu zo snel mogelijk afgevoerd, wat elders in benedenstroomse, stedelijke gebieden tot problemen leidt.

- Uitwerking van ontwikkelrichtingen voor de beekdalen van Beneden-Dommel en Aa in het verlengde van de provinciale omgevingsvisie en de ervaringen Raamvallei
- Opstellen van een handelingsperspectief voor het landelijk gebied, c.q. financieringsmodellen en uitvoeringsstrategie voor gebiedsprocessen

Resultaat: Regiobrede handvatten (financieringsmodellen en uitvoeringsstrategie) om beekdalen klimaatrobuust in te richten en gebiedsprocessen te sturen.

Projectleiding: Waterschap Aa en Maas, waterschap De Dommel

Groenblauwe bedrijventerreinen – sponswerking bodem in stedelijk gebied!

Klimaatadaptatie is ook een opgave voor en van het bedrijfsleven. Centraal staat om ondernemers te inspireren en stimuleren om adaptatiemaatregelen te nemen. Dit project wordt op dit moment nader uitgewerkt.

Resultaat: We betrekken ondernemers(verenigingen) bij de vergroening en verblauwing van bedrijventerreinen. Hier valt veel winst te halen in het vasthouden en bergen van water (sponswerking) door samenwerking met huurders en eigenaren van bedrijfspanden.

Projectleiding: 's-Hertogenbosch, Bernheze

Sponswerking Bodem Stad-land

In 2018 is een concept projectplan Sponswerking Bodem in landelijk gebied uitgewerkt, wel bleek dat de benodigde middelen (voor cofinanciering) niet zonder meer via de watersamenwerkingen beschikbaar gesteld konden worden. In 2019 wordt verkend of Sponswerking Bodem Stad-Land mogelijk in samenwerking met het spoor Transitie Landbouw / Regiodeal AFC kan worden opgepakt. Parallel wordt verkend, in nauw overleg met de watersamenwerkingen / werkregio's As50+, Land van Cuijk en Meierij, of en hoe de gereserveerde gelden anders voor de versterking van de Sponswerking Bodem Stad-Land ingezet kunnen worden.

Algemene activiteiten

- Klimaatadaptatie concreet verbinden aan andere thema's via de aanpak van de Nationale Adaptatiestrategie (NAS). Uitwerking van een Regionaal Adaptatie Plan -RAP (voorbeelden van elders zijn beschikbaar, provincie Overijssel) als handvat voor integrale benadering klimaatadaptatie
- We positioneren de regio Noordoost-Brabant op het gebied van klimaatadaptatie.

5. Financiële paragraaf klimaatadaptatie

	Gereserveerde middelen begroting 2019 regiofonds	Resterend budget 2018 regiofonds	Resterend budget As50+, Meierij en LvC 2019 (cafetariamodel)	Cofinanciering provincie	Inschatting uitgaven 2019	Resterend
Algemeen (energie en klimaat)	€ 80.000	€ 0	n.v.t.	n.v.t	€ 55.000*	€ 25.000**
Klimaatstresstesten	€ 0	€ 0	€ 105.000	€ 105.000	€ 210.000	€ 0
Robuuste beekdallandschappen	€ 0	€ 0	€ 56.000	€ 56.000	€ 112.000	€ 0
Klimaatbewustzijn	€ 0	€ 0	€ 35.000 ***	€ 35.000	€ 70.000	€ 0
Groenblauwe bedrijventerreinen	€ 0	€ 0	€ 35.000 ***	€ 35.000	€ 70.000	€ 0
Sponswerking Bodem stad-land	€ 0	€ 0	€ 70.000	€ 70.000	€ 140.000	€ 0

* Voorstel voor inhuur programmamanager klimaatadaptatie

** We willen het resterend budget reserveren voor mogelijke extra uitgaven voor het thema energie

*** Invulling vanuit het project sponswerking bodem in stedelijk gebied, projectplannen en begroting worden nog definitief gemaakt

Regionale energiestrategie (RES)

1. Waarom dit programma?

Onze maatschappij is op dit moment voor een zeer groot deel afhankelijk van fossiele brandstoffen, zoals olie, gas en kolen. Behalve dat ze schaars zijn en op enig moment ook uitgeput raken, brengen ze ook veel schade aan onze aarde toe. Door de opwekking van energie uit fossiele brandstoffen komt namelijk CO₂ vrij, een gas dat schade aanricht aan het milieu, het klimaat en de luchtkwaliteit.

Het Rijk heeft daarom bepaald dat in 2050 de energievoorziening bijna helemaal duurzaam zijn. De uitstoot van CO₂ is dan 80-95% minder vergeleken met 1990. De overstap naar duurzame energie gebeurt stapsgewijs. Zo is de doelstelling in het Klimaatakkoord om in 2030 49% minder CO₂ uit te stoten.

Ook in de regio Noordoost-Brabant moeten we omschakelen naar een energievoorziening gebaseerd op duurzame energie. Dat is een enorme opgave. Het huidig verbruik in Noordoost-Brabant is 69 Petajoule. Dit is een optelsom van gas, elektra en brandstof. Ter illustratie: 69 Petajoule is de opbrengst van circa 2.800 grote windmolens in een jaar, of van ruim 32.000 voetbalvelden met zonnepanelen. Dat betekent dat we aan de slag moeten, niet volgende week, niet morgen, maar vandaag!

Het Rijk heeft de 30 regio's in Nederland verplicht om voor 1 juli 2019 een voorlopig bod te doen aan het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat hoe ze de regionale energieopgave (besparing en opwek) vorm gaan geven in de regio. In december 2019 wordt een definitief bod gevraagd. Deze regionale energiestrategie (RES) is een regionale vertaling van de landelijke opgave van 49% energiereductie in 2030 voor tenminste de onderdelen Elektriciteit en Gebouwde omgeving uit het Klimaatakkoord. De bijdragen van alle regio's in Nederland aan CO₂-reductie moeten voldoende zijn om de landelijke opgave te dekken.

Bestuurlijk trekker energie: wethouder Peter van de Wiel (Boxtel), procesregisseur: Gerard Schonfeld (Boxtel)

2. Wat is het doel van het programma?

a. Stip op de horizon (lange termijn)

Het Rijk heeft bepaald dat in 2050 de energievoorziening bijna helemaal duurzaam zijn. De uitstoot van CO₂ is dan 80-95% minder vergeleken met 1990. De overstap naar duurzame energie gebeurt stapsgewijs. Zo is de doelstelling in het Klimaatakkoord om in 2030 49% minder CO₂ uit te stoten.

b. Concreet (korte termijn)

Voor 1 juli 2019 moeten de 30 regio's in Nederland in een voorlopig bod aan het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat aangeven hoe ze de regionale energieopgave vorm gaan geven. Het is gaat om energiebesparing bebouwde omgeving én duurzame energieopwekking. Voor 31 december 2019 moeten de regio's een definitief bod indienen.

3. Waarom doen we dit regionaal?

De toekomstige duurzame energievoorziening zal veel ruimte in beslag gaan nemen, met o.a. zonnepanelenvelden en windmolenparken. Het landschap gaat daardoor veranderen. Grote ruimtelijke projecten kunnen alleen tot stand komen op basis van een gedragen regionale visie.

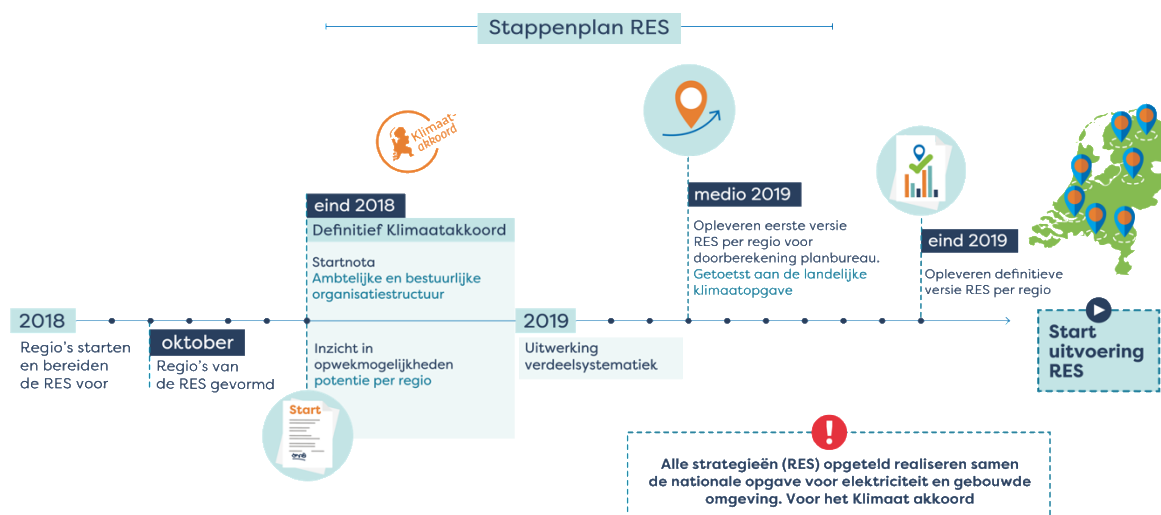
Het energieverbruik vindt voor een belangrijk deel plaats in de steden, terwijl landelijke gemeenten ruimte hebben. Het lijkt waarschijnlijk dat de landelijke gemeenten een rol krijgen in de energievoorziening voor de grote plaatsen. Ook dat vergt een regionale aanpak.

Tot slot blijft het leren van elkaar, het elkaar stimuleren en enthousiasmeren en het realiseren van synergie door een gezamenlijke aanpak een meerwaarde.

De opdracht van het Rijk aan de Nederlandse regio's om de regionale energieopgave in beeld te brengen en met een regionale oplossing te komen is niet vrijblijvend.

4. Wat gaan we doen? Activiteiten 2019 en projecten

Het landelijke spoorboekje schetst het volgende proces op hoofdlijnen. Per 1 juli 2019 zijn alle regio's concept-RES gereed. Voor het geval deze RES-en niet bij elkaar optellen tot de nationaal afgesproken ambities, wordt een door de decentrale overheden ontwikkelde verdeelsystematiek toegepast. Zodat eind 2019 de regionale invulling van de nationale opgave verdeeld is. Van 2021 worden dan de uitkomsten van de afgesproken RES-en in het omgevingsbeleid van de gemeenten en provincie opgenomen.

5. Financiële paragraaf energie

	Gereserveerde middelen begroting 2019 regiofonds	Resterend budget 2018 regiofonds	Resterend budget cafetariamodel 2018	Cofinanciering provincie	Inschatting uitgaven 2019	Resterend
Algemeen (energie en klimaat)	€ 80.000.-	€ 0	n.v.t.		€ 25.000*	€ 55.000**
Regionale energievisie	€ 0	€ 30.000	€ 30.000	€ p.m.	€ 60.000	€ 0

* De uitgaven zijn gericht op het aanleveren van het bod (RES) aan het Rijk. Daarna is onzeker welke kosten gemaakt worden. We willen het budget mogelijk aanwenden voor activiteiten voor de uitwerking van de RES.

** Voorstel voor inhuur programmamanager klimaat. Daarmee niet resterend, maar voorzien voor andere post binnen Energie en Klimaat.

Natuur

Voor het thema natuur is voor 2019 geen budget meer voor de ontwikkeling van nieuwe projecten in relatie tot de gebiedsopgaven. Wel loopt de structurele bijdrage voor de doorontwikkeling van Het Groene Woud (HGW) door.

Bestuurlijk trekker: wethouder Jos van den Boogaart (Mill en Sint Hubert), ambtelijke ondersteuning Jossien Bouter (Bernheze)

We nemen ambtelijk en bestuurlijk deel aan Natuurnetwerk Brabant en het Van Gogh National Park. We kijken waar de meerwaarde ligt om als regio dingen gezamenlijk te doen (kennisdelen, projecten aan elkaar verbinden). Daarnaast zoeken we naar verbindingen met de andere thema's (energie, klimaat, transitie landbouw).

Financiële paragraaf natuur

	Gereserveerde middelen begroting 2019 regiofonds	Resterend budget 2018 regiofonds	Resterend budget cafetariamodel 2018	Cofinanciering provincie	Inschatting uitgaven 2019	Resterend
Algemeen (energie en klimaat)	€ 0	€ 0	n.v.t.		€ 0	€ 0
Het Groene Woud	€ 70.000	€ 0	n.v.t.	n.v.t.	€ 70.000	€ 0

Totaal (klimaat, energie, natuur)

	Gereserveerde middelen begroting 2019 regiofonds	Resterend budget 2018 regiofonds	Resterend budget 2019 cafeteria-model	Co-financiering provincie	Inschatting uitgaven 2019	Resterend
Algemeen (energie en klimaat)	€ 80.000	€ 0	n.v.t.	n.v.t.	€ 55.000*	€ 25.000**
Klimaatstresstesten	€ 0	€ 0	€ 105.000	€ 105.000	€ 210.000	€ 0
Robuuste beekdallandschappen	€ 0	€ 0	€ 56.000	€ 56.000	€ 112.000	€ 0
Klimaatbewustzijn	€ 0	€ 0	€ 35.000 ***	€ 35.000	€ 70.000	€ 0
Groenblauwe bedrijventerreinen	€ 0	€ 0	€ 35.000 ***	€ 35.000	€ 70.000	€ 0
Sponswerking Bodem stad-land	€ 0	€ 0	€ 70.000	€ 70.000	€ 140.000	€ 0
Regionale energievisie	€ 0	€ 30.000	€ 30.000	€ p.m.	€ 60.000	€ 0
Het Groene Woud	€ 70.000	€ 0	n.v.t.	n.v.t.	€ 70.000	€ 0
Totaal	€ 150.000	€ 30.000	€ 331.000	€ 301.000	€ 787.000	€ 25.000

* Voorstel inhuur programmamanager klimaatadaptatie

**Voor energie is het traject na totstandkoming van de RES onduidelijk. Het resterende budget kan hier mogelijk voor aangewend worden

***Invulling vanuit het project sponswerking bodem in stedelijk gebied, projectplannen en begroting worden definitief gemaakt

Werkplan programma Voedsel en Gezondheid

Binnen de strategische agenda van Agrifood Capital en de regio Noordoost Brabant zijn drie prioritaire thema's benoemd. Eén daarvan is het thema Voedsel en Gezondheid. De nadruk in dit programma richt zicht op voedsel, in relatie tot gezondheid, alsmede de economische kant. Het programma focust op de **rol van de overheid**.

Voedsel en Gezondheid

6. WAAROM DIT PROGRAMMA?

Voedsel en gezondheid staan in het midden van de maatschappelijke belangstelling. Op alle mogelijke manier wordt aandacht gevraagd voor voedsel in relatie tot onze gezondheid en voor gezondheid in relatie tot onze voedselproductie en voedselsystemen. Welvaartsziekten zoals obesitas en diabetes 2 staan volop in de belangstelling. Jongeren op Gezond Gewicht, gezond voedsel, veilig voedsel, voedselverspilling en gepersonaliseerd voedsel is slechts een greep uit de aandachtsvelden die actueel zijn op dit moment.

Agrifood speelt een sleutelpositie binnen de regio Noordoost Brabant: wij behoren tot één van de belangrijkste agrifoodclusters van Nederland. Maar de regio ziet zich ook gesteld voor een transitie-opgave zoals gesteld in de regiodeal: te komen tot een maatschappelijk houdbaar voedselproductiesysteem waarbij hernieuwd draagvlak is voor circulaire productiewijzen en nieuwe productielandschappen doordat consumenten en burgers zich bewust zijn van de waarde en waarden van ons voedsel.

Er zijn al vele initiatieven binnen de regio op het gebied van Voedsel en Gezondheid, geïnitieerd door bedrijfsleven en onderwijs. De rol van de overheid kan (en moet) hierin verder ontwikkeld worden. Dit programma beoogt inzicht en invulling te geven in deze rollen.

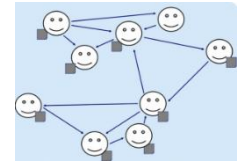
7. WAT IS HET DOEL VAN HET PROGRAMMA?

a. Ambitie: Stip op de horizon (lange termijn)

De Regio Noordoost Brabant is koploper op het gebied van waardevol voedsel en gezond leven, toekomstige voedselsystemen en innovatieve business.

b. Concreet (korte termijn)

- Uitvoeren van concrete projecten die bestaande initiatieven en bestaande netwerken verbinden, gebruik makend van bestaande budgetten en bestaande organisaties. We richten ons hierbij op burgers, inwoners, producenten, kinderen c.q. jeugd.
- Regio Noordoost-Brabant positioneren en profileren op het gebied van voedsel en gezondheid
- Verankeren van het thema voedsel en gezondheid in de andere regionale thema's en beleidsdomeinen zoals bij
 - Landbouwtransitie: samenwerking rondom verwaarden van reststromen, circulaire landbouw
 - Energietransitie: samenwerking rondom effect van tegengaan voedselverspilling
 - Gezondheid: actief betrekken van gezondheids- en zorginstellingen (verzorgingshuizen, GGD, ziekenhuizen) rondom gezonde voeding: o.a. Duurzaam en Gezond aan tafel, Korte ketens,
 - Onderwijs: o.a. Smaaklessen,
- Betrekken van andere organisaties, zoals ZLTO en GGD.

8. WAAROM DOEN WE DIT REGIONAAL (MEERWAARDE)?

De regio Noordoost Brabant is sterk op het gebied van voedsel, voedselproductie en voedselsystemen. Samenwerken op regionale schaal biedt voordelen voor meer samenhang tussen lokale projecten, efficiënt georganiseerde ondersteuning bij de uitvoering van projecten, de uitbreiding van de middelen en capaciteit en een sterker netwerk en kruisbestuiving van de overheden en gebiedspartners binnen regio Noordoost Brabant. Er zijn uitstekende voorbeelden te vinden bij gemeenten in de regio, waarvan andere partners kunnen leren. Daarmee hoeft het wiel niet opnieuw worden uitgevonden! In de bestuurlijke overleggen rondom Voedsel en Gezondheid en het POHO Economie zal regelmatig worden teruggekoppeld over voortgang en de noodzaak van eventuele bijsturing.

Overheidsinitiatieven en semi-overheid in de regio Particuliere initiatieven (bedrijfsleven) in de regio

- De bestuurlijke kopgroep:
 - Burgemeester Kees van Rooij, voorzitter
 - Wethouder Gijs van Heeswijk (Uden)
 - Wethouder Maarten Jilisen (Cuijk)
 - Wethouder Jan Goijaarts (Meierijstad)
 - Wethouder Marusjka Lestrade (Boxtel)
 - Wethouder Frank den Brok (Oss)
 - Wethouder Jan Hoskam ('s-Hertogenbosch)
 - Eja Praasterink (secretaris)

- Ambtelijke werkgroep
 - Eja Praasterink, voorzitter
 - Marty van Esch (Land van Cuijk)
 - Juanita van der Hoek (Uden)
 - Rob Verpoort (Meierijstad)
 - Fridthjof Leerdam (Oss)
 - Sabine van Vlerken (Boxtel)
 - Pietjan den Dikken ('s-Hertogenbosch)

- De rol van de overheid binnen dit programma betreft.
 - Creëren **urgentiebesef, bewustwording** bij consument en bedrijfsleven door het onderwerp voedsel en gezondheid te agenderen t.b.v. een actieve, gezonde en ondernemende samenleving
 - Een sterk netwerk ontwikkelen door **verbindingen** te leggen tussen bestaande en nieuwe initiatieven, gericht op het samenbrengen en benutten van kennis en kunde in de regio (en daarbuiten), t.b.v. een stevige positionering als koploper op het gebied van voedsel en gezondheid
 - **Faciliteren** van de wegen naar subsidie en kapitaal voor innovatieprojecten op het terrein van waardevol voedsel en gezond leven
 - **Initiëren** van relevante projecten die, vanuit de rol van de overheid, invulling geven aan het programma voedsel en gezondheid
 - Ontwikkelen van een **kennisinfrastructuur** op dit gebied
 - **Agenderen** van de ambities en thema's op nationale en Europese tafels en bedrijven bekend maken met mogelijke kansen
 - Richten **eigen inkoop en personeelsbeleid** op de nieuwe producten en ontwikkelingen

9. WAT GAAN WE DOEN? ACTIVITEITEN EN PROJECTEN 2019 EN VERDER.

Om invulling te geven aan het programma Voedsel en Gezondheid, wordt voorgesteld om een aantal thematische lijnen vast te stellen, waarbinnen projecten ontwikkeld gaan worden. In onderstaand overzicht worden deze benoemd.

Voor 2019 is een bedrag van €80.000 beschikbaar.

Voedsel en gezondheid binnen Agrifood Capital

Gezond leven	Waardevol voedsel	Gezond voedsel	Veilig voedsel	Business en innovatie
Alle kinderen krijgen onderwijs aangeboden op het gebied van gezond voedsel en de invloed van voedsel op gezond leven	Geen verspilling van voedsel <ul style="list-style-type: none"> • in de keten • bij de consument • in de horeca • In eigen organisaties 	<ul style="list-style-type: none"> • De lekkerste voedingsproducten met de beste voedingswaarde • De beste in vitaliteit en smart health • De beste in doelgroepenvoeding en personalised food 	<ul style="list-style-type: none"> • Verantwoorde productie van duurzaam en gezond voedsel • Genieten en beleven voor consumenten • Korte ketens voor duurzaam en gezond voedsel • Ketentransparantie door vertrouwen rond de productie van gezond en duurzaam voedsel te creëren 	Nieuwe economische ontwikkelingen en innovaties stimuleren

- Ambitie bij de lijn “gezond leven”:

In 2030 hebben alle kinderen in de regio Noordoost Brabant onderwijs (en/of voorlichting) gekregen over gezond voedsel en de waarde daarvan

1. Alle kinderen (basisonderwijs) voedselvaardig
2. Alle leerlingen (voortgezet onderwijs) voedselbewust
3. Alle studenten (beroepsonderwijs) voedsel bekwaam

Voorstel voor een concreet project:

In 2019 wordt, tijdens alle kindervakantieweken in de regio Noordoost Brabant, aandacht besteed aan gezond en waardevol voedsel. Hierbij is het idee dat gebruik wordt gemaakt van lokale producten en producenten, bestaande les- en voorlichtingspakketten en bestaande experts op het gebied van voedselbereiding, voedselverwerking, en voedselverwaarding. De doelgroep betreft kinderen uit het basisonderwijs.

Wat is daarvoor o.a. nodig?

- Bestuurlijk draagvlak en ambassadeurschap om de (vrijwilligers)organisaties van de kindervakantieweken te benaderen en te enthousiasmeren om mee te doen aan deze actie, en dit te integreren in hun programma
- Ambassadeurschap vanuit bv ZLTO en Rabobank, om lokale producenten te benaderen voor deelname
- Bestuurlijk ambassadeurschap om relevante experts te vragen om deel te nemen
- Financiële middelen om e.e.a. mogelijk te maken
- Een (ambtelijke) projectgroep, incl relevante partners, om dit project op regionaal niveau te kunnen uitrollen
- Etc.

Beoogd resultaat:

- Alle deelnemende kinderen uit het basisonderwijs hebben kennis genomen van de waarde van voedsel
- Alle deelnemers hebben gebruik gemaakt van lokale producten, en hebben samengewerkt met lokale producenten

• **Ambitie bij de lijn “waardevol voedsel”:**

In 2030 is de verspilling van voedsel in de regio Noordoost Brabant met 50% gereduceerd

Suggesties voor concrete acties:

- Pilot gemeente(n) op gebied van voorlichting aan inwoners over de waarde van voedsel: In xx pilotgemeenten start een campagne “verspillingsvrij”
- Meten is weten: pilot gemeenten waar bijvoorbeeld de G&F-afvalstromen worden gemeten t.b.v. ontwikkelen gerichte acties om verspilling tegen te gaan.

Wat is daarvoor o.a. nodig?

- Bestuurlijk draagvlak en ambassadeurschap om zich (als pilotgemeente) op te werpen
- Het inzetten van betrouwbare meet-methoden en ontwikkelen van relevante data
- Financiële middelen om deze metingen te kunnen verrichten, relevante acties te kunnen ontwikkelen

- **Ambitie bij de lijn “gezond voedsel”:**

De lekkerste voedingsproducten met de beste **Voedingswaarde**

De beste in **vitaliteit** en **smart health**

De beste in **doelgroepenvoeding** en personalised food

Concrete projecten:

- ‘Duurzaam en Gezond aan Tafel’ is ontwikkeld door Diverzio, een organisatie gespecialiseerd in gezond en duurzaam eten in instellingen. In het programma werken zorgorganisaties binnen een jaar toe naar een hogere maaltijdtevredenheid, lagere kosten, minder verspilling en duurzamer inkopen. Het project bestaat uit vijf masterclasses. Hierin staat de integrale aanpak van de keten van boer tot bord centraal. De deelnemers leren de kwaliteit, smaak en maaltijdbeleving te verbeteren en duurzamer in te kopen. Daarnaast hoe de kosten beheersbaar te houden of zelfs te besparen en hoe minder voedsel te verspillen. Inspiratie, motivatie en het delen van kennis en ervaringen staan hierbij centraal. Met behulp van een dashboard en persoonlijke coaching/begeleiding wordt een uitgebreid onderzoek uitgevoerd en een veranderplan opgesteld.

- Korte Ketens: ntb

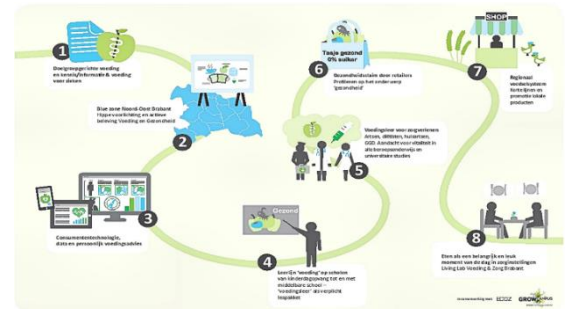
Trekker: Agrifood Capital

- **Ambitie bij de lijn “veilig voedsel”:**

Concreet project Gezonde voeding van dichtbij: Focus op stimuleren bekendheid en gebruik van gezonde voedingsmiddelen uit eigen regio.

Trekker: ZLTO

Vervolg geven aan #hetezomeroogst. Trekker: ZLTO

- **Ambitie bij de lijn business en innovatie:**

Concrete acties:

Vestigingsklimaat bevorderen, stimuleren:

10. Financiële paragraaf

	Gereserveerde middelen begroting 2019 regiofonds	Resterend budget 2018 regiofonds	Resterend budget cafetariamodel 2018	Cofinanciering provincie	Inschatting uitgaven 2019	Resterend
Algemeen (voedsel en gezondheid)	€ 80.000.-	€ 0	n.v.t.	n.v.t.	€ 80.000	€ 0

Wat speelt er landelijk en regionaal?

- Aansluiten bij de Sustainable Goals van de Verenigde Naties:**

Goal 3: Samen zorgen voor een goede gezondheid voor iedereen en altijd.
(Ensure healthy lives and promote well-being for all at all ages)

Goal 12: Zorg voor verantwoorde consumptie en productie van voedsel
(Ensure sustainable consumption and production patterns)
SDG 12.3: In 2030, is de wereldwijde voedselverspilling met 50% per hoofd van de bevolking verminderd bij de retailers en consumenten en zijn ook de voedselverliezen tijdens de productie en binnen de supply chains, inclusief verliezen na de oogst, gehalveerd.

Goal 17: Samenwerken met partners om de duurzaamheidsdoelen te bereiken
(Strengthen the means of implementation and revitalize the global partnership for sustainable development)

- Invulling geven aan landelijk, provinciaal en regionaal beleid op het gebied van voedsel en gezondheid:**

- Wetenschappelijke Raad voor Regeringsbeleid (2014): WRR: “naar een voedselbeleid”:
 - Thema’s: volksgezondheid en de robuustheid van de voedselvoorziening. Bij volksgezondheid gaat het o.a. om de problemen als gevolg van ongezonde voeding,
- European Environment Agency (2017):
- Ministerie (2018): Transitie-agenda biomassa en voedsel:
 - gezond en veilig voedsel, gezonde voedingspatronen en duurzame en circulaire productiesystemen.
 - Vermindering voedselverspilling.
- Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit: Voedselagenda:
 - Gezonde en duurzame consumptie
 - en de risico’s van multiresistente bacteriën en de verspreiding van mens-dierziekten.
- Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit: Gemeenschappelijk landbouw beleid (2018):
 - Circulaire landbouw, geen voedselverspilling
- Planbureau voor de Leefomgeving (2018): Perspectieven op duurzaam voedsel
 - Klimaatopgave realiseren, door o.a. te sturen op een duurzaam en gezond eet patroon (minder vlees)
 - De onvermijdelijke aanpassing van ons voedselsysteem biedt een uitgelezen kans om boer, voedselverwerkende industrie, retail en consumenten te verenigen in een unieke, op duurzaam en gezond voedsel gerichte coalitie.
- Provincie Noord Brabant: bouwstenen circulaire economie (2018), 2019-2028: Biomassa en voedsel.

Voedselverspilling en eiwitten: per regio kijken hoe we op een duurzame manier in onze (eiwit)behoeften kunnen voorzien, bijvoorbeeld door het ontwikkelen van lokale kringlopen, het voorkomen van voedselverspilling en hoogwaardige inzet van AgroFood reststromen

- We are Food (2018): gerelateerde thema's van de Brabantse keukens, waaronder: Voedselverspilling, Eet je Beter, De gezonde school, De gezonde community, Herenboeren,

- **Invulling geven aan de positionering en profilering van Agrifood Capital op het gebied van voedsel en gezondheid:**

- Wij zijn de makers van voedsel en voedselsystemen van gisteren, vandaag en morgen.
- We willen een toonaangevende koploper zijn in de transitie naar duurzame eiwitproductie en het tegengaan van voedselverspilling. We gaan aan de slag met het ontwikkelen van voeding op maat.

Werkplan Economie

De regio streeft naar een sterk vestigingsklimaat als basis voor sterke bedrijvigheid. De regio Noordoost Brabant werkt hieraan door:

- economische groei te faciliteren, zowel kwantitatief als kwalitatief.
- innovatie te stimuleren

In de omgevingskoers van de regio Noordoost Brabant is gekozen voor drie kernopgaves waar versterken van innovatiekracht voor de topsectoren er één is, naast agglomeratiekracht en omgevingskracht. Onder de topsectoren wordt verstaan: Agrifood, logistiek, Life Sciences, HTSM en bio-based industries en Health. Verder omarmt de regio het Leisure ontwikkelfonds, waar projecten voor ingediend kunnen worden.

Innovatiekracht

Investeringsfonds MKB Innovatie

Evenals in voorgaande jaren stellen provincie en regio via de subsidieregeling Economie & Innovatie middelen beschikbaar voor MKB-ers ter ondersteuning van samenwerking aan innovatieprojecten. Samen met andere partners in het innovatie-ecosysteem blijven we daarnaast actief zoeken naar aanvullende middelen (subsidies, leningen, investeringen en deelnemingen) om MKB-ers ook op langere termijn te kunnen blijven ondersteunen in hun financieringsbehoefte.

Daarnaast blijven we in 2018 werken aan het verder uitdragen van MKB Innovatie in de regio via de verschillende podia die de regio heeft. Hierbij gaat het naast podia richting het brede publiek en andere ondernemers nadrukkelijk ook richting politiek en andere stakeholders. Presentaties van mooie projecten kunnen tot meer kennis leiden over MKB Innovatie en de mogelijkheden voor ondersteuning en daarmee het gebruik ervan. Daarmee creëren we een grotere betrokkenheid.

Voor 2018 is het budget verlaagd, waardoor minder projecten gebruik kunnen maken van deze subsidie.

Basis op orde:

De regio noordoost Brabant wil de bestaande bedrijven behouden en aantrekkelijk zijn voor nieuwe. We proberen aantrekkelijk te zijn door voldoende en kwalitatief goede locaties beschikbaar te hebben. Dat geldt voor zowel voor de kantoren, detailhandel als bedrijventerreinen. Daarnaast willen we als regio ook dienstverlenend zijn via het regionale 1-loket voor ruimtevragers, via het expat center en de reshoring tool. In 2018 is weer gestart met het opstellen van prognoses voor bedrijventerreinen, waarvoor we in 2019 een regionale uitwerking gaan opstellen.

De innovatieve hotspots onderzoeken in 2018 hun positie in het ecosysteem van de regio AgrifoodCapital om in 2019 tot een vruchtbare samenwerking te komen dat leidt tot verdere ontplooiing.

Werkplannen 2019:

Prioritair thema voeding en gezondheid

Het prioritaire thema voeding en gezondheid moet uitgewerkt worden met doelstellingen, doelgroepen, financiën en resultaten. Het thema hangt onder het poho ez, kartrekker is op dit moment Meierijstad (zowel bestuurlijk als ambtelijk). De regio gaat zsm een bestuurlijke kopgroep formeren met een ambtelijke werkgroep daaronder.

Bestuurlijk trekker: burgemeester van Rooij

Ambtelijk trekker: Eja Praasterink.

Verbinding arbeidsmarkt-economie

Na de eerste bestuurlijke verkenningen om samenwerking tussen beide werkvelden te intensiveren en af te stemmen, wil het poho ez hier een bestuurlijk trekker met ambtelijke ondersteuners op in zetten om activiteiten te organiseren en dwarsverbanden te leggen. Het arbeidsprogramma wordt herijkt in 2019. Economie schuift dan nadrukkelijk aan om vanuit dat werkveld mee te denken. Het idee is verder om accountmanagers van beide werkvelden met elkaar in contact te laten komen, bijv via een informatieve bijeenkomst met een interessant onderwerp of daar te organiseren dat EZ met WSP op bezoek gaat bij een bedrijf. Ook de regionale denktank krijgt meer vertegenwoordigers vanuit het economisch terrein.

Het poho EZ richt zich ook op de verbinding met het bedrijfsleven op het thema arbeidsmarkt. Wat kan er vanuit EZ/ondernemer georganiseerd worden om de match tussen vraag een aanbod te verbeteren.

Bestuurlijk trekker: Grave, Bernheze en Boxtel

Ambtelijk: ntb

Leisure Ontwikkel Fonds (LOF)

De regio Noordoost Brabant maakt ieder jaar €100.000,- over aan het Leisure Ontwikkel Fonds. Tot op heden maken we daar onvoldoende gebruik van. Een bestuurlijk trekker (wethouder ez Landerd /Heusden) met ambtelijk ondersteuning moet de bekendheid van het LOF vergroten. Zodoende willen we meer aanvragen krijgen vanuit onze regio bij het LOF. In oktober staat er een bestuurlijk/ambtelijk kennismakingsgesprek gepland met de programmamanagers van het LOF. Vandaaruit volgen er acties en activiteiten die de regio moeten enthousiasmeren over het ontwikkelen van projecten die voor subsidie bij het LOF terecht kunnen.

Bestuurlijk trekker: wethouder Vereijken (landerd) en wethouder Blankers (Heusden)

Ambtelijk trekker: Landerd, Heusden

Bedrijventerreinen

Het afsprakenkader Bedrijventerreinen uit 2016 wordt vernieuwd in 2019 op basis van de prognoses die door GS eind 2018 worden vastgesteld. Met een bestuurlijke kopgroep en ambtelijke werkgroep gaat de regio nieuwe afspraken maken over de ontwikkeling van bedrijventerreinen. Er komt niet alleen een nieuwe regionale planning, maar we kijken ook naar de doorontwikkeling van eerder gemaakte afspraken, zoals het 1-loket, regionale promotie en acquisitie, de website bedrijventerreinen, herstructurering, monitoring van het aanbod etc.

Bestuurlijk trekker: Boxmeer, Meierijstad, Oss, Bernheze en Boxtel

Ambtelijk: ntb

Detailhandel

De regio is in 2018 gestart met de evaluatie van de regionale detailhandelsvisie uit 2016. Ook hiervoor komt een bestuurlijke trekker/kopgroep met de ambtelijke werkgroep detailhandel. We evalueren het proces van regionale afstemming, de implementatie van het regionaal beleid, het gebruiken van de provinciale retailadviescommissie en de opbrengst van regionale afstemming. We inventariseren nieuwe aandachtspunten, waar we als regio mee aan de slag moeten (internethandel, bestemmingsplancapaciteit).

In 2019 wil de werkgroep detailhandel de evaluatie van het regionale beleid met de resultaten van het provinciale koopstromenonderzoek én de uitkomsten van Locatus gebruiken om te bepalen hoe de sector detailhandel ervoor staat in Noordoost Brabant.

Bestuurlijk trekker: Uden, Meierijstad, 's-Hertogenbosch en Sint-Michielsgestel

Ambtelijk trekker: werkgroep detailhandel ('s-Hertogenbosch, Oss, Uden, Cuijk)

E&I

Het programma E&I krijgt ruim voldoende aanvragen binnen en in die zin werkt het programma prima. Inhoudelijk zal er in 2019 dan ook weinig veranderen. Toch stelt het poho ez voor om ook hier een bestuurlijk trekker aan te wijzen met ambtelijke ondersteuning via het subsidiecomité van E&I. Het succes van het innovatieprogramma wordt nog onvoldoende erkent bij mn de deelnemers van het overheidsoverleg (POHO EZ, BRG).

In 2019 gaan we meer bekendheid geven aan E&I en de resultaten ervan.

Bestuurlijk trekker: wethouder Hoskam ('s-Hertogenbosch)

Ambtelijk trekker: Simon Maas (agrifoodcapital/NOB)

Innovatieve hotspots

Op meerdere plekken in de regio Noordoost wordt samengewerkt door de 3 O's. Dit werden de innovatieve hotspots genoemd. Het idee was om deze initiatieven bij elkaar te brengen voor kennisdeling. Dat kon een inhoudelijke link zijn, maar ook een procesmatige link. De geïnventariseerde hotspots waren niet allemaal even ver in hun ontwikkeling en zaten niet allemaal in dezelfde sector.

In 2018 is er echter weinig gebeurd op dit thema en het voorstel is dan ook om de samenwerking rondom de innovatieve hotspots te beëindigen.

Bestuurlijk trekker: wethouder den Brok (Oss)

Ambtelijk trekker: ntb

Startersklimaat

Dit onderwerp lijkt interessant te zijn voor het poho ez in samenwerking met Ondernemerslift+. Het idee is voortgekomen uit een overleg tussen E&I, OL+, AFC en poho EZ. Een gesprek over verbindingen leggen tussen deze 4 actoren en ets betekenen voor ondernemers.

Vanaf medio 2019 lijkt hiervoor ruimte te ontstaan om verder te verkennen.

Bestuurlijk trekker: ntb

Ambtelijk trekker: H. Dormans (OL+), S. Maas (NOB), R. Schutten (AFC), F. Leerdam (NOB)

Begroting:

2018:

280.000 Incl We Are Food (WAF) 2018

Betaald in 2017 100.000 (= begrotingswijziging)

Restant begroting 2018 180.000

LOF (2018-2019) 100.000 (in 2019 staat in begroting 2019)

Expat center: 25.000 gedekt in 2017, structureel

Reshoring tool: 20.000 gedekt in 2017, structureel

Website aanbod: 15.000 (incidenteel) en 4.000 structureel (voor actualiseren site vanaf 2019)

Zzp-onderzoek: 10.000

Nog te besteden: 10.000

2019:

Begroting:

economische strategie 75.000

LOF 2019 100.000

E&I 175.000 (waarschijnlijk verdubbeling door provincie)

Internationale samenwerking 25.000

Voeding & Gezondheid 80.000

Uitgaven

Expat center: 25.000

Reshoring tool: 20.000

actualisering site: 4.000,

LOF 2019 100.000

E&I 175.000 (waarschijnlijk verdubbeling door provincie)

Internationale samenwerking 25.000

Voeding & Gezondheid 80.000 (apart werkplan)

Nog vrij te besteden: 26.000 euro. + restant 2018 10.000

De werkplannen voor arbeidsmarkt-ez, bedrijventerreinen, LOF, Hotspots, detailhandel, E&I zijn nog uitgewerkt aan concrete activiteiten en bedragen.

Werkplan 2019 AgriFood Capital Werkt!

In 2016 ging het regionale arbeidsmarktprogramma AgriFood Capital Werkt! 2016-2019 van start. De zestien gemeenteraden in de arbeidsmarktregio hebben in 2016 ingestemd met de inhoud van dit programma, de samenwerkingsovereenkomst en de verdeling van de jaarlijkse financiële bijdrage van € 1 per inwoner vanaf 2017.

In AgriFood Capital Werkt! 2016-2019 werken werkgevers, werknemersorganisaties, onderwijsinstellingen en overheden aan een goed functionerende en toekomstbestendige arbeidsmarkt. Dit gebeurt met een breed scala aan dienstverlening, activiteiten, projecten en innovaties in de arbeidsmarktregio Noordoost-Brabant. De focus bij strategische keuzes ligt vooral op een goed functionerende arbeidsmarkt op de middellange termijn, met ontwikkelopgaven (zoals een leven lang ontwikkelen), preventieve aanpakken (zoals strategische personeelsplanning, brede jongerenaanpak en loopbaan oriëntatie en –begeleiding) en structurele verbetering van processen en dienstverlening (zoals het Werkgeversservicepunt en de aanpak voortijdig schoolverlaten en kwetsbare jongeren). Het ultieme doel is een toekomstbestendige arbeidsmarkt, waar vraag en aanbod goed op elkaar aansluit nu en in de toekomst, dankzij wendbare en weerbare mensen en organisaties. Het idee is dat conjunctuurschommelingen – die onlosmakelijk verbonden zijn met de arbeidsmarkt – dan minder negatief uitwerken in onze regionale arbeidsmarkt. Namelijk minder grote pieken en dalen, doordat mensen en organisaties flexibel tot andere oplossingen komen.

Ambitie 2020

In 2020 is Noordoost-Brabant topregio in agrifood met een toekomstbestendige arbeidsmarkt. Een arbeidsmarkt, waar:

- Organisaties flexibel inspelen op ontwikkelingen (flexibel)
- Medewerkers zelf verantwoordelijkheid nemen voor hun loopbaan (flexibel)
- Talent volop kansen krijgt én benut om zich verder te ontwikkelen (talentvol)
- Zoveel mogelijk mensen meedoen (inclusief)

Accenten in 2019

2019 is het laatste uitvoeringsjaar van het lopende programma. In dat laatste jaar komen we tot een afronding en borging van de activiteiten van het huidige programma waarmee we onze ambitie richting een arbeidsmarkt van morgen kunnen realiseren. We ontwikkelen op basis van nieuwe inzichten een herijkt regionaal arbeidsmarktprogramma 2020-2024.

AgriFood Capital Werkt! heeft vier programmalijnen:

- Programmalijn Regionaal Werkbedrijf/ Werkgeversservicepunt
- Programmalijn Voortijdige Schoolverlaters (VSV) / kwetsbare jongeren
- Programmalijn Werken van Morgen (werkgevers)
- Programmalijn Talent & Loopbaan (onderwijs)

We vervolgen in 2019 onze taken in het Werkgeversservicepunt en onze acties voor voortijdig schoolverlaters en kwetsbare jongeren. Intensiveren de aanpak op het gebied van een leven lang ontwikkelen en mismatch op de arbeidsmarkt. De lijn Technologie en innovatie is ingebed in de programmalijnen Werken van Morgen en Talent & Loopbaan. Daarnaast blijven we zoeken naar innovatieve oplossingen, good practices delen, bouwen aan een sterke duurzame regionale infrastructuur en schakelen op verschillende schalen (regio, provincie, landsdeel, land, Europa). Rode draad blijft: flexibel, talentvol en inclusief. In de bijlage 1 het portfolio 2019 van AgriFood Capital Werkt!

Concrete acties in 2019

Flexibel

- Voorzetten en uitbouwen van het project Strategische Personeelsplanning (SPP) naar minimaal 50² werkgevers.
- Uitvoering van het project Duurzame Inzetbaarheid bij minimaal 30³ werkgevers én uitgifte van 100 H!VE beurzen voor inwoners in de regio als onderdeel van het ESF project Wendbaar en weerbaar Noordoost Brabant.
- Bewustwording van 200⁴ regionale mkb-bedrijven en onderwijsinstellingen als het gaat om de gevolgen van digitalisering en robotisering voor bedrijfsvoering en personeel, bijvoorbeeld door inspiratie- en experimenteersessies voor werkgevers en hun medewerkers.
- Als netwerkorganisatie anticiperen op actuele trends en ontwikkelingen en transities (bijv. energie, voedsel, digitalisering) via onder meer uitvoering regiodeal 'Naar de transitie van ons voedselsysteem', Trendalert Noordoost-Brabant, arbeidsmarktdashboard, arbeidsmarktscenario's Brainport Network en de denktank 'van werk naar werk'.

Talentvol

- Uitvoering van de regionale aanpak Loopbaanoriëntatie en –begeleiding. Er wordt gebouwd aan vijf regionale samenwerkingsverbanden scholen – bedrijven met als doel een goed overwogen loopbaankeuze van jongeren en leerervaringen en competenties ontwikkelen in een hybride leeromgeving.
- Implementatie van resultaten uit de verkenning Regionale Loopbaanversneller gericht op loopbaanontwikkeling van onze inwoners.
- Uitvoering New Deal Brainport Network met o.a. het ontsluiten van landelijke scholingsfondsen en branchemaatregelen naar de regio Noordoost-Brabant.
- Verduurzamen van publiek-private samenwerkingsverbanden (PPS) tussen onderwijs en bedrijfsleven, zoals voor procestechniek en bouw. Op basis van behoefte zouden nieuwe PPS-en mee ontwikkeld/ ondersteund kunnen worden.
- Onderzoek naar de kansen, mogelijkheden, succes- en faalfactoren van bedrijfsscholen.
- Bewustwording bij inwoners en werkgevers van de arbeidsmarktregio gericht van het belang van een leven lang ontwikkelen (digitalisering, beroepen van morgen, future skills) via o.a. campagne en ambassadeursnetwerk Keep on Learning.
- Door de VMBO's uit de regio wordt gezamenlijk een aanvraag voorbereid om Rijksmiddelen voor techniekpromotie, doorlopende leerlijnen, kwaliteitsimpulsen onderwijs en vergroting instroom op techniekgebied naar de regio te halen.

Inclusief

- Verdere professionalisering van de dienstverlening van het Werkgeversservicepunt Noordoost Brabant, gebruik van de matchingsapp (Talent uit), samenwerking met Economische zaken (strategisch accountmanagement) AANtWERK en Verspild Talent en toepassing van innovaties. Dit leidt tot ruim 5.600⁵ ingevulde banenafspraken in 2019 en circa nieuwe 7.500 plaatsingen van werkzoekenden.
- Uitwerking van het regionaal scholingsakkoord (feb 2018) door o.a. het uitbouwen van de diverse leerroutes voor werkzoekenden (Leren en Werken, Kweekvijver en Praktijkleerlijnen) waarbij 300 werkzoekenden worden opgeleid voor een kansrijk beroep.
- Extra impuls voor aanbodversterking van niet werkende werkzoekenden, o.a. statushouders en werkzoekenden met GGZ achtergrond. We sluiten primair aan bij de behoefte en kansen in de regio en maken daarbij zoveel mogelijk gebruik van beschikbare subsidies voor doelgroepen.
- Afronding van het plan van de brede jongeren aanpak. En aanbevelingen om toe te werken naar de ambitie om in 2024 in de arbeidsmarktregio Noordoost-Brabant voor alle jongeren tussen de 16 - 27 jaar, die het nodig hebben, een passend aanbod gericht op duurzame arbeidsparticipatie te hebben.

² Cumulatief vanaf 2016

³ Cumulatief vanaf 2018

⁴ Cumulatief vanaf 2016

⁵ Cumulatief vanaf 2015

- Implementatie van de resultaten uit de pilot Eigen regie op je loopbaan.
- Uitvoeren van het aangescherpte beleid social return 3.0 waarmee jaarlijks 75 werkzoekenden via regionale inkoop worden geplaatst. Alle gemeenten in de regio hebben een PSO certificaat.
- Continuering van het uitvoeren van de vier speerpunten uit het regionaal plan Voortijdig Schoolverlaten en Kwetsbare Jongeren (o.a. WerkTverband, casuïstiek, uitstroombesprekken, Intergrip) met in 2019 accent op intensivering van de samenwerking onderwijs - arbeid - Jeugdwet/WMO.
- Uitvoering van de eenmalige regionale subsidieregeling onderwijs-arbeidsmarkt 2019 voor innovaties zodat jongeren (in het onderwijs) een stevigere en duurzame positie krijgen op de arbeidsmarkt.
- We hebben de 'oude' voortijdig schoolverlaters in beeld en we bieden ondersteuningsaanbod aan minimaal 30 jongeren gericht op terugkeer naar school of werk.

Het programmateam heeft in 2019 o.a. als taak:

- voorbereiden van een herijkt regionaal arbeidsmarktprogramma 2020-2024 inclusief het verkennen van financieringsbronnen
- voorbereiden eindevaluatie AgriFood Capital Werkt! 2016-2019

Communicatie

We informeren de stakeholders in de arbeidsmarktregio via diverse communicatie kanalen over resultaten, ontwikkelingen, goede voorbeelden, plannen en subsidiemogelijkheden, onder meer via de nieuwsbrief AgriFood Capital, social media, websites, infoflits, trendalert, twee jaarlijks netwerkevent en andere ontmoetingen. In 2019 blijvende inzet op Keep on Learning, de bewustwordingscampagne en ambassadeursnetwerk voor een leven lang ontwikkelen in Noordoost-Brabant.

Capaciteit

Er is een klein slagvaardig programmateam: Irene Rouwenhorst, Véronique Scharenborg en Karin van Meer (secretaris POHO Arbeidsmarkt). De vier programmalijnen hebben ieder een coördinator. De coördinatoren sturen de verschillende projectleiders aan. De projectleiders komen bij voorkeur van één van de samenwerkende partners. Bijlage 2 bevat overzicht bestuurlijke trekkers van de overheid en capaciteit. AgriFood Capital heeft daarnaast ook bestuurlijke trekkers van de sociale partners, ondernemers en onderwijstellingen.

De gemeenten, UWV en SW bedrijven leveren de accountmanagers voor het Werkgeversservicepunt (WSP) en beleidsmedewerkers en/of leidinggevendenden voor het operationeel management van het WSP en het overleg dat het POHO Arbeidsmarkt voorbereidt. Diverse projecten werken met werkgroepen hieraan nemen ook medewerkers van diverse gemeenten deel.

De inzet van gemeenten voor AgriFood Capital Werkt! is positief. Er blijft echter wel sprake van spanning vanwege de beschikbare tijd. Regiowerk komt er vaak bij en bovenop.

Financiën/ arbeidsmarktfonds

Het arbeidsmarktprogramma realiseren wij met de inzet van diverse financieringsbronnen. De gemeentelijke inwonerbijdrage (€ 607.000,-) voor het regionale arbeidsmarktprogramma wordt bestemd voor een klein, slagvaardig en faciliterend programmateam en voor de coördinatie van het Werkgeversservicepunt en de stuurgroep Regionaal Werkbedrijf. De provinciale subsidie voor 2019 (€ 504.000,-) wordt met name ingezet voor de programmalijnen Werken van Morgen en Talent en Loopbaan. We ontvangen Rijkssubsidie voor de programmalijn VSV / Kwetsbare jongeren (ongeveer €1.300.000). Daarnaast dragen alle partners in ons triple-helix-netwerk bij in uren (niet gekapitaliseerd) om de ambities binnen hun programmalijnen en het totale programma te realiseren. Europese subsidie (ESF) is in 2019 beschikbaar voor de programmalijn Werken van Morgen.

Een nadere uitwerking van de programmalijnen in activiteiten en begroting vindt plaats in het separate jaarplan van AgriFood Capital Werkt!. De wethouders arbeidsmarkt worden vooraf via het POHO Arbeidsmarkt in de gelegenheid gesteld om input te leveren.

Portfolio AgriFood Capital Werkt! 2019

FLEXIBEL

TALENTVOL

INCLUSIEF

Werken van Morgen werkgevers	Talent en Loopbaan onderwijs www.talentenloopbaan-nob.nl/	Werkgeversservice punt/ Regionaal Werkbedrijf overheid-werkgevers www.wspnoordoostbrabant.nl	VSV/Kwetsbare Jongeren overheid-onderwijs www.vooralsamenverantwoordelijk.nl/
Strategische personeelsplanning (SPP) www.strategischepersoneelsplanning-nob.nl	Talent- en loopbaanontwikkeling van jongeren	Banenafspraken, nieuw beschut werken, plaatsing brede doelgroep	Overgangen onderwijs, o.a. pilot "motie Kwint"
Duurzame inzetbaarheid	Loopbaanontwikkeling inwoners	Werkgeversdienstverlening o.a. WSP, Perspectief op werk en matches op werk, Verspild Talent, www.talentuitnoordoostbrabant.nl	Overbelaste jongeren
Arbeidsmobiliteit	Hybride leeromgeving	Leerroutes/ -arrangementen o.a. Leren en Werken, Kweekvijver en Praktijk leerlijnen www.lerenenwerkennoob.nl	Stage- en leerwerkplekken o.a. werkend leren
Publiek private samenwerking (PPS), bedrijfsscholen	Inbedding 21 ^{ste} eeuwse vaardigheden in het onderwijs, waaronder technologische vaardigheden en computational thinking	Versterking werkzoekenden o.a. statushouders, GGZ	Arbeidstoeleiding
Bewustwording van robotisering/ technologie/ data/ HR-analytics		Brede regionale jongerenaanpak 16-27 jaar o.a. subsidieregeling, Playtowork	
<p>Nieuwe concepten en ontwikkelopgaven: Leven lang ontwikkelen/ Talent (o.a. Denktank van Werk naar werk, Campagne Keep on Learning), www.agrifoodcapital.nl/nl/keep-on-learning Economie en Arbeidsmarkt (o.a. reshoring) www.reshoringtool.nl, www.hollandexpatcenter.com Transities (o.a. landbouw en energie)</p>			
<p>Regio overstijgend o.a. Arbeidsmarktdashboard, New Deal Brainport Network www.arbeidsmarktdashboard.nl, www.brainportnetwork.nl</p>			

Versie 30 okt 2018

Bijlage 2: Overzicht bestuurlijke trekkers AgriFood Capital Werkt!

Overleg	Voorzitter	Capaciteit	Ambtelijk trekker	Beschikbaar gesteld door
Strategisch Beraad/ Voorzittersoverleg	Huib van Olden	0,44	Irene Rouwenhorst	Oss
POHO Arbeidsmarkt	Kees van Geffen	0,67	Karin van Meer	's-Hertogenbosch
Regionaal Werkbedrijf/ Werkgeversservicepunt	Huib van Olden	0,88	Inge Willems	inhuur
VSV/Kwetsbare jongeren	Ufuk Kâhya	0,44	Liesbeth Endendijk	's-Hertogenbosch
Projecten	Bestuurlijk trekker			
Ontwikkelopgaven	Huib van Olden	1	Véronique Scharenborg	's-Hertogenbosch
Talent uit Noordoost Brabant	Huib van Olden	0,44	Nicole Papen	Oss
Praktijkleerlijnen Meters maken op Leren(d) Werken	Huib van Olden Lianne van der Aa/ Menno Roozendaal	0,44	Mariska van den Berg	WSD Boxtel
Oudere werkzoekenden	Menno Roozendaal	0,44	Marcel van Ras (tot 1 juli)	IBN
Talentontwikkeling ZZP	Menno Roozendaal	0,44	Marieke Tetteroo	UWV
Brede Jongerenaanpak	Kees van Geffen	0,44	Nicole van der Aa	Oss
Statushouders	Maarten Prinssen	0,44	Corry Dusquesnoy (1 sept) Marcel van Ras (vanaf 1 sept)	's-Hertogenbosch IBN
Samenwerking GGZ-werk en inkomen	Adriënne Verschuren/ Joost Hendriks	0,44	Arco Diepenveen	inhuur
Social Return	Rien Wijdeven	0,2	Gerty Ceelen	Bernheze

Werkplan Ruimte & Mobiliteit 2019

Samen sterker maken wat sterk is! Een sterke en veerkrachtige fysieke leefomgeving.

Ambitie

De ruimtelijke structuur van de regio Noordoost-Brabant kenmerkt zich door een sterke en innovatieve agrifood-sector, een veelzijdig mozaïek van middelgrote steden en kernen en een aantrekkelijke leefomgeving en robuuste landschappen. Maar de regio staat ook voor nieuwe uitdagingen. Bedrijven moeten steeds sneller en ingrijpender innoveren om mee te kunnen in de (inter)nationale concurrentie, de werkgelegenheid in de traditionele landbouw staat onder druk en het beslag op ruimte en milieu neemt toe. Daarnaast vragen maatschappelijke opgaven als klimaatadaptatie, energietransitie, circulaire economie en de toegenomen focus op een gezonde leefomgeving om versterking van het adaptief vermogen van overheden, bedrijven, kennisinstellingen en burgers. De rol van de regio in de realisatie van deze opgaven neemt toe en binnen ruimte en mobiliteit wordt de verbinding tussen deze opgaven met een fysieke weerslag gelegd.

Het is een opgave van formaat om de verbindingen en de complementariteit tussen grote en middelgrote steden en kleine (plattelands)gemeenten te versterken voor een internationaal competitief vestigingsklimaat en tegelijkertijd daarin ook een plek te vinden voor de transities. Daarvoor moeten we steeds vaker als één overheid krachten bundelen en samenwerken met kennisinstellingen en bedrijfsleven. De ambitie is om de strategische opgaven binnen de portefeuilles ruimte en mobiliteit beter op elkaar te laten aansluiten om van daaruit toe te werken naar een regionale agenda ter versterking van de fysieke leefomgeving.

Om te komen tot deze bestuurlijke vernieuwing organiseerden de provincie en de regio Noordoost-Brabant op 5 juli 2017 de eerste Regionale Ontwikkeldag Ruimte en Mobiliteit. Na een terugblik op deze dag is besloten om de POHO's Ruimte en Mobiliteit samen te voegen tot één POHO en de Regionale Ontwikkeldag te integreren in de Regiodagen van Noordoost-Brabant. Afstemming over het programma samen met de provincie vindt plaats binnen zowel Ruimte als Mobiliteit. Het POHO Ruimte en Mobiliteit valt binnen AgriFood Capital/Noordoost-Brabant onder de overheidssamenwerking met als opgave veerkrachtige leefomgeving.

In 2017 en 2018 is een regionale omgevingskoers ontwikkeld die als bouwsteen dient voor het POHO ruimte en mobiliteit en als inspiratie voor de andere poho's die een ruimtelijke weerslag hebben. . Deze is te vinden op <https://www.agrifoodcapital.nl/nl/resultaten/id-9367/omgevingskoers-noordoost+brabant/>. In het POHO Ruimte en Mobiliteit vindt uitwerking van het spoor 'versterken agglomeratiekracht' plaats.

Acties

N.B.: Veelal lopen de acties voor deze thema's langer dan een jaar

1. Afronden integraal mobiliteitsplan, inclusief programma voor strategische agenda 2020-2024.
Trends en ontwikkelingen vragen om een andere kijk op en aanpak van mobiliteit. Toegewerkt wordt naar een uitvoeringsagenda op basis van een analyse van de regio (stedelijk gebied, middenland en ommeland) met daarin projecten de agglomeratiekracht van de regio versterken. De ambitie is om 5 projecten deze bestuursperiode tot uitvoering te brengen. Regionale lobby versterkt de agendering van strategische infrastructuur bij provincie en Rijk. De uitvoeringsagenda van de nieuwe provinciale OV-visie wordt hier ook onderdeel van.
2. Verbinding met prioritaire thema's en werkgroepen transitie landbouw (locaties en omgeving), voeding en gezondheid (duurzame mobiliteit) en klimaat en energie (duurzame mobiliteit en locaties en omgeving)
3. Lobby voor fietsbrug Oeffelt-Gennep
4. Lobby voor A50 / knooppunt Paalgraven
5. Onderzoek en realisatie van diverse snelfietsroutes op strategische verbindingen
6. Participeren in programma om Brabant Slim Bereikbaar te houden tijdens grootschalige werkzaamheden in de periode 2020-2030
7. Doorontwikkeling van samenwerking regio en provincie
8. Opstellen van nieuwe woonagenda en transformatie stedelijk gebied
9. Uitwerken van de Omgevingskoers in een uitvoeringsagenda of strategische agenda 2020-2024 (keuze nog maken)
10. Betrokkenheid bij uitwerking provinciale Omgevingsvisie in programmalijnen
11. Vaststellen van detailhandelsvisie en prognose bedrijventerreinen

Naast de strategische en tactische acties werken gemeenten, provincie, Rijkswaterstaat, politie en maatschappelijke organisaties sinds 1998 ook op operationeel niveau samen binnen het thema verkeer en vervoer. Om de basis op orde te houden is binnen deze operationele samenwerking een uitvoeringsprogramma afgesproken inclusief financiering van Regionale Uitvoeringsprogramma's. Deze uitvoeringslijn is nodig voor projecten die < 10 miljoen kosten zoals maatregelen en/of projecten voor het verduurzamen en verslimmen van mobiliteit, sociale innovatie van onderop en meekoppelkansen. Dit uitvoeringsbudget geeft de Mobiliteitsagenda uitvoeringskracht. Door langdurige samenwerking is veel op Brabantse schaal gerealiseerd dat van meerwaarde is voor de mobiliteitsaanpak, zoals de samenwerking binnen:

- Het Brabants Verkeersveiligheidsprogramma 'NUL verkeersdoden' (menschgericht en infrastructureel)
- Databeheer (wegen en bushaltes)
- De Brabantbrede Modelaanpak (BBMA), bouw en onderhoud Regionaal Verkeersmodel
- Programma 'Fiets in de Versnelling'
- Programma Spoor, HOV en Knooppunten (SHK)
- Regionaal Verkeerskundig Team
- Strategisch en Tactisch Ontwikkelteam openbaar vervoer

Coördinatoren en gemeenten participeren in deze gezamenlijke uitvoeringsagenda met tijd en geld.

Capaciteit

Er zijn drie regionale ambtelijke trekkers. Rian Snijder is de secretaris van het POHO Ruimte en Mobiliteit. Samen met Linda IJsseldijk en Annabel van Zante en twee collega's van de provincie vormen zij het ambtelijk agendateam. Linda IJsseldijk is verantwoordelijk voor het thema ruimte en organiseert de werkgroep strategie. Rian Snijder en Annabel van Zante zijn verantwoordelijk voor mobiliteit. De rolverdeling tussen Annabel en Rian is dat Annabel het ambtelijk proces organiseert en Rian het bestuurlijk proces. Het agendateam organiseert samen het POHO en de regionale Ontwikkeldag.

Er is voldoende capaciteit door de inzet van gemeenten, provincie en waterschap. De capaciteit is geen onderdeel van de begroting van AgriFood Capital. De beschikbare uren op jaarbasis zijn:

Linda IJsseldijk	: 640 uren (detacheringsbasis gemeente Uden)
Rian Snijder	: 850 uren
Annabel van Zante	: 800 uren

Rian Snijder en Annabel van Zante werken namens en vanuit de betrokken gemeenten en provincie op basis van een GGA-samenwerkingsovereenkomst (gebiedsgerichte samenwerking verkeer en vervoer). Gemeenten leveren ambtelijke capaciteit voor de werkgroep strategie, het ambtelijk overleg verkeer en vervoer en verschillende werkgroepen, zoals verkeersveiligheid, wonen en werken.

Financiën

Voor (onderzoeks)projecten begroot AgriFood Capital jaarlijks cofinanciering ad € 25.000.

Voor de uitvoering van regionale studies en regionale en lokale projecten op het gebied van mobiliteit en verkeersveiligheid – zowel infrastructureel als mensgericht – is vanuit de provincie ieder jaar cofinanciering beschikbaar. Hiervoor stelt AgriFood Capital/GGA ieder jaar een regionaal uitvoeringsprogramma op. Voor 2019 is 6,2 mln. beschikbaar voor de regio Noordoost-Brabant. Annabel van Zante en Rian Snijder coördineren het subsidieproces, dat ieder jaar loopt van 1 september tot 15 januari.

Planning van de acties (nog verder invullen in overleg met agendateam+ Fridthjof)

Datum	Actie	Opmerking
6 juni Regiodag 8.30 - 17.00 uur	Regionale Ontwikkeldag	Afspraken over Ruimte en Mobiliteit
28 november Regiodag 8.30 - 17.00 uur	Regionale Ontwikkeldag	Afspraken over Ruimte en Mobiliteit